STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 07662

GEZAMELTE SHRIFTEN

Chaim Zhitlowsky

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

Temple Ner Tamid

דר. ח. זשיטלאָווסקי

געזאַמלטע שריפטן

פינפטער באנד

אין קאמף פאר פאָלק און שפּראַך

פאַרלאג ת. בזשאָזאַ

וואַרשע 1931

(Sociology, General)

Subj. Card –
Sociology, General

Printed in Poland

Dr. Ch. Żytłowski
PISMA t. V.
Wydawnictwo Ch. Brzoza
Warszawa, 1931.

Druk. G. PIMENT Warszawa, Sierakowska 4.

1900

אינהאלט:

פאָרוואָרט.

א בריעף פון א אידישען סאָציאַליסט.

פאַר וואָס דוקא אידיש?

ציוניזם אָדער סאָציאַליזם?

דאָס אידישע פאָלק און די אידישע שפּראַך.

דריי פעריאָדען אין אונזער גלות־געשיכטע.

קאָן דאָס אידישע פאָלק פערשווינדען?

טעריטאָריאַליזם — במזומן אָדער אויף באָרג?

דער בעגינען פון דער אידישער ווידעראויפלעבונג אין רוסלאַנד.

דאָס פּראָלעטאריאַט און זיין סאָציאַל־פּאָליטישער שטאַנדפּונקט.

אויס פרעמדע לשונות:

די מסירת־נפש פון א האָז. נאָך סאַלטיקאָוו־שטשעדרין.

„און אויב דו וועסט מיין אויג שוין בלינדען"... אויס פריעדריך פאָן סאַללעט.

דער חלום. — פריי נאָך סיוללי פּרידאָם.

די וועבער. פון היינריך היינע.

דער שקלאַווען־שיף, פון היינריך היינע.

„און דו אַקערסט, און דו זעיסט"... אויס געאָרג הערוועגה.

טעריטאָריאַליזם במזומן אָדער אויף באָרג

1.

„דער טעריטאָריאַליזם איז א וואוילע זאך. זיין צרה איז נאָר, וואָס ער קאָן קיינמאָל ניט אויסגעפיהרט ווערען אין לעבען; ס'איז אפשר א שעהנער, נאָר פאַנטאַסטישער חלום, וואָס רייסט אָב דעם מענשען פון דער ווירקליכקייט און פערשלעפּט איהם אין עולם התהו; דעריבער ברייגגט ער מעהר שאָדען, איידער נוצען, דעריבער מוז מען קעמפּפען אנטקעגען איהם“.

אַזוי הער איך אָפט רעדען א טייל פון אונזערע געגנער, און שטענדיג, ווען איך הער דאָס, דערמאָנט זיך מיר א מעשה'לע, וואָס מיר האָט אן עלטערער קלוגער איד אמאָל דערצעהלט.

דער עלטערער איד האָט געהערט צו דעם מין אויפגעקלער־טע מענשען, וואָס זענען שוין אריין „ראשו ורובו“ אין די הייג־טיגע וועלט, מיט די איצטיגע געדאַנקען און אידעאַלען, אָבער וואָס זענען נאָך מיט די פיס געשטאַנען אין דער אלטער אידיש־קייט. איך בין זיכער, אַז ער איז אין זיינע געדאַנקען געווען כמעט אַנ'אַטעאיסט, אָבער איך בין אויך זיכער, אַז ער האָט געהאַט דעם גרעסטען תענוג, ווען איהם פלעגט זיך איינגעבען אריינצוכאַפּען א רעכטען „תקון חצות“ אָדער אָבריכטען א פיינעם „יום כפור קטן“, אָבער גאָר וואָס א פיינער הייסט.

וועגען סאָציאַליזם האָב איך מיט איהם גערעדט, וועגען דעם סאָציאַליזם, וואָס האָט איהם גופא א רייב געטהאָן די זייטען, אָבנעהמענדיג ביי איהם א זוהן פון דריטען קורס מעדיצין און פערשליידערענדיג איהם ערגעץ, ווער ווייסט וואו, אין „וואָס־טאָטשנע“.

ווי היינט זעה איך פאַר מיר זיין צונויפגעהויקערטע פיגור

---

*) „פאָלק„ און „פריינד“, 1906.

אויף דער ערד, פאַר דער אָנגעפּייערטער „הרובע", מיט די הענדאַרומגענומען די קניה. איך זעה זיין ערנסט געזיכט, זיין שפּיציג־גראָה בערדיל „אַ־לאַ־מעפיסטאָ".

נאָך אַ לאַנגען, לאַנגען שמועס, מכח דעם, צי דער טאַציאַ־ליזם קאָן ווען עס איז מקוים ווערען, האָט ער מיר דערצעהלט אַ מעשה'לע:

„... אַז דער רבונו־של־עולם האָט בעשאַפען אונזער וועלטיל, האָט ער איבערגעגעבען די גאַנצע פיהרונג דעם יצר־טוב און דעם יצר־הרע און אַליין איז ער אַרויף אויף דעם זיבעטען הימעל, וואוהין עס זענען צו איהם דערגאַנגען די זיסע „אל מלך עליון'ס", וואָס די צופרידענע און גלויביגע ערד פלעגט איהם שיקען אַרויף.

ביסלעכווייז, ביסלעכווייז איז אָבער דער ליעבהאַרציגער, זיסער נגון אָבגעשוואַכט און כמעט אינגאַנצען פערשטומט געוואָרען. אויפגעהאַפּט האָט זיך דער בעשעפער פון דער שטילקייט און מיט פערוואונדערונג זיך צוגעהערט צו דער ערד: וואָס איז מיט איהר אַזוינס געשעהען? אַנדערע ליעדער קלינגען אין דער לופט, פון וועלכע ער פערשטעהט ניט אַ וואָרט. מען דאַרף אַ קוק טהאָן, וואָס דאָרט קומט פאָר... אפשר דאַרפען די מענשעלעך ווידער אַ קאַלטע וואַנע, ווי אין דעם דור המבול.

און ער לאָזט זיך כביכול אַראָב אויף אונזער זינדיגע ערד. צו וועמען געהט מען צוערשט? געוויס, צו דעם יצר־טוב. טאָג אויס, טאָג איין איז דער רבונו־של־עולם אומגעגאַנגען, זוכענדיג דעם יצר־טוב'ס וואוינונג, און ער האָט זיך ביי קיינעם ניט געקאָנט דערפרעגען, קיינער האָט זיין נאָמען ניט געהערט.

„און דער יצר־הרע, ווייסט איהר, וואו ער וואוינט?" פרעגט דער רבונו־של־עולם.

„מיר ווייסען, מיר ווייסען! אין פּאַריז, אין פּאַריז!" הערען זיך פריידיגע שטימען פון אַלע זייטען: „קומט, מיר פאָהרען טאַקע אַהין, נאָך פרישע עבירות".

אין אַ גרויסען פּאַלאַץ האָט ער געוואוינט, ווי אַ גראַף, דער יצר־הרע, און ער האָט פיין אויפגענומען זיין האַר און בעפעהלער. גאַנצענע טעג איז ער מיט איהם אומגעגאַנגען איבער זיינע פאַבריקען און וואַרשטאַטען, וואו עס ווערען אויסגעאַרבייט אַלע סאָר־

טען עבירות, איינע זיסער פאַר די אַנדערע, איינע פערדערבליכער פאַר די נשמה, איידער די אַנדערע.

אין גרויסע ביכער, ווי גמרא׳ס, זיינען געווען פערשריבען די נעמען פון דעם יצר־הרע׳ס קונדען, און ביי א סך פון די נעמען איז געשטאַנען דער טיטול: „הגאון המופלג, אדמו״ר״.

„און ווי געהט דאָס דעם יצר־טוב? מאַכט ער עפּעס גוטע געשעפטען? הערסטו פון איהם עפּעס?״

„דעם אמת זאָגענדיג, רבונו־של־עולם, האָב איך שוין לאַנג פון איהם ניט געהערט. א געפעהרליכער קאָנקורענט האָט ער שוין לאַנג אויפגעהערט צו זיין, נאָר ער מוז האָבען ערגעץ־וואו א געוועלבעל, ווייל אַז ניט, וואָלט ער שוין געשריבען דיר, אַז עס איז שוין דאָ דער דור שכולו חייב, און דו מוזט האַלטען וואָרט מיט משיח׳ן״.

דערמאָנט זיך אָן משיח׳ן, איז דעם רבונו־של־עולם כביכול א ביסעל טרויעריג געוואָרען אויפ׳ן הארצען, ווי איינעם, וואָס מען דערמאָנט אַן׳אַלטען חוב, וועלכען ער קאָן ניט בעצאָהלען.

„משיח׳ן... דאָס וועט מען נאָך דארפען א ביסעל אָבלעגען... סיידען די „חובבי־ציון״ וועלען איבערשרייבען אויף זיך דעם חוב. דערווייל לאָמיר אַקאָרשט אריבערפאָהרען צו איהם״.

מיט גרויס מיה האָט מען פון א נאַר־וואָס געוואָרענעם אפּיקורס ארויסגעפונען, וואו דער יצר־טוב וואוינט. אין א קליינעם פערוואָרפענעם אידישען שטעדטעל, אין אַן־אַלטער איינגעפאַלענער חורבה, נעבען א הינקעדיגען טישעל איז ער געזעסען און האָט פון א דינינקען רייסטער׳ל געמעקט די קונדען, וואָס זענען פאַר דעם טאָג אריבער צו זיין קאָנקורענט.

אָט ביי דער ארבייט האָבען זיי איהם געפונען, דער רבונו־של־עולם און דער יצר־הרע.

דערזעהענדיג דעם רבונו־של־עולם, איז דער יצר־טוב ארויפגעפאַלען אויף זיין ברוסט און האָט זיך פונאַנדערגעוויינט ווי א קליין קינד.

„נעהם מיך צו, נעהם מיך צו פון דאַנען! איך בין ניט פאַר דער זינדיגער ערד״, האָט ער זיך געבעטען ביי גאָט. און דער רבונו־של־עולם האָט מיט גרויס ליעבשאַפט און רחמנות גע־

גלעט דעם בלאָנדען קאָפּ פון זיין געליעבטען מלאך, און אפילו דער יצר־הרע האָט אין פערלעגענהייט ארויפגערוקט דעם צילינדער אויפ'ן שטערן, האָט ארויסגעשלעפּט פון פראַק אַ פּארפיומירט נאָז־טיכעל און גענומען מיט די הענד אין ראַזעווע הענטשקעס אויסרייבען דעם גילדענעם פּענס־נע.

„ניין, מיין געליעבטער! אוועקגעהן פון פּלאַץ טאָר מען ניט, דאָרטען וואו מען איז, דאַרף מען קעמפּפען... קעמפּפען ביז צו־לעצט", האָט דער רבונו־של־עולם געזאָגט צום יצר־טוב. „אָבער ווי אזוי קומט דאָס, אז דיינע עסקים געהען אזוי שלעכט?"

„וואָס איז דער חידוש?" מישט זיך אריין אין געשפּרעך דער יצר־הרע: „צו פיהרען אַן עסק דאַרף מען האָבען קענטעניש און וויסענשאַפט. איך בין אַ געבילדעטער, האָב אויסגעשטודירט אַלע אוניווערזיטעטען, דערפאַר ווייס איך צו נעהמען דעם עולם! ער אָבער ווייסט מעהר נישט, ווי די ד' אמות פון פרומקייט"...

„ניט אין דערינען ליעגט מיין צרה, וואָס איך בין ניט גע־בילדעט," האָט געענטפערט דערויף דער יצר־טוב: „די צרה איז, וואָס דו, אַלמעכטיגער, האָסט אונז געלאָזען קעמפּפען ניט מיט גלייכע כלי־זין. דעם יצר־הרע האָסטו געגעבען די מעגליכקייט צו צאָהלען מיט מזומן: פאַר יעדע עבירה, וואָס דער מענש טהוט, בעקומט ער אויפ'ן שטעל דאָס געצאָהלט, די הנאה. איך אָבער מוז שטענדיג האַנדלען אויף קרעדיט: „ווער איצט אויסגעריסען, זאָג זיך אָב פון אַלע תענוגים, וועסטו דעמאָלט, שפּעטער, אין אַ סך צייט אַרום, האָבען אַ ליכטיגען גן־עדן". דעריבער איז מיין בקשה צו דיר, אַלמעכטיגער גאָט: אויב דו קאָנסט ניט אוועק־נעהמען מיך פון דאַנען, מאַך לכל־הפּחות, איך זאָל קאָנען קאָנקו־רירען מיט דעם יצר־הרע אין דעם פּרט פון מזומן. מאַך, אז אַלע מצוות זאָלען דאָ אויף דער וועלט זיין פערבונדען נאָך מיט שטאַר־קערע תענוגים, איידער עבירות. מאַך, אז אָבזאָגען אַ קאַפּיטעל תהילים אָדער אָבפאַסטען אַ תענית, זאָל ברייגגען ניט קיין קלע־נערע הנאה, איידער — איך וויל ניט אַרויסריידען פון מיין מויל"...

„מזומן... מזומן..." האָט געענטפערט דער רבונו־של־עולם: „קיין מזומן איז שוין אפילו אויפ'ן הימעל ניטאָ. נאָר איך קאָן

איך אָט וואָס טהאָן, כדי אויסצוגלייכען אייער לאַגע: איך וועל מאַכען, אַז דער יצר־הרע זאָל אויך אָנהויבען האַנדלען אויף בּאָרג״..

און דאָ האָט דער רבונו־של־עולם אויסגעטראַכט דעם סאָ־ציאַליזם: דערוויילּ וועט אויסגעריסען, קעמפּף אויף שריט און טריט און רייס זיך איין מיט דער גאַנצער וועלט. דערווייל האָב אַנטקעגען זיך אַ די מלוכה מיט איהרע קייטען און תפיסות, אַ די אמונה מיט איהרע קללות און חרמות, אַ דעם געלד־מענש מיט זיין הונגער־בייטש; דאַר, קוואַר, שמאַכט אין קעלט און נויט. דערפאַר אָבער שפּעטער... דעמאָלט... באחרית הימים, אַז פון דיר וועט שוין קיין זכר ניט בּלייבען...״

אַזוי האָט ער מיר דערצעהלט, דער אַלטער אידישער אפּיקורס, ביי וועמען די אַלטע אידישקייט און די היינט־וועלטיגע געדאַנקען האָבען זיך צונויפגעגאָסען אין איין הומאָריסטיש־פּעסימיסטישען בּליק אויפ׳ן לעבען, פול מיט טרויער און פערגעבען.

2.

צו יענער צייט, אין וועלכער מיין פריינד האָט מיר דער־צעהלט די מעשה׳לע מיט דעם יצר־הרע און דעם יצר־טוב, האָט אין דער סאָציאַליסטישער וועלט כמעט נאָך אומעטום געהערשט דער געדאַנק, אַז ביז צו דער מזל׳דיגער שעה פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע קאָן מען בשום אופן ניט און אין קיין פּונקט ניט פערבעסערען די לאַגע פון דעם אָרימען, אויסגעזויגטען טייל פון דער מענשהייט. „וואָס ערגער, איז בעסער״ איז געווען דער כלל, און וועלכען כמעט קיין סאָציאַליסט איז ניט געווען אין ספק.

פריהער מוז די גאַנצע אַרבּייטענדע מענשהייט, אָדער דער גרעסטער טייל פון איהר, אויפהערען צו זיין דער אייגענער בעל־הבית אין זיין עקאָנאָמישען לעבען, ער מוז ווערען אַ פערדונגע־נער ביי דעם קאַפּיטאַליסט. דערנאָך מוז זיין מעמד זינקען פון טאָג צו טאָג, ער מוז ווערען אַלץ מעהר אויסגעהונגערט און אָב־געלאָזען און ערשט דעמאָלט, אַז ער וועט שוין גאָר נישט האָבען צו פערלירען, סיידען זיינע קייטען, אַז ער וועט זיך שוין אינגאַנצען

מיאש זיין צו פערדיענען זיין שטיקעל ברויט אין דער איצטיגער געזעלשאַפט, — ערשט דעמאָלט וועט ער זיך אַ הויב טהאָן, אַ קלאַפּ טהאָן און אויפרייסען די מויערנע וואַנד, וואָס טיילט איהם אָב פון דעם גן־עדן.

איך בין שוין צו יענער צייט געווען אַן אַפּיקורוס, און האָב ניט געגלויבט אין דעם מאַרקסיסטישען „וואָס ערגער איז בעסער“, ווי ער איז געווען אויסגעמאָלט אין דעם „מאַניפעסט פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי“ און אין דעם ערשטען באַנד פון דעם „קאַפּיטאַל“. מיר האָט זיך געדוכט — און דוכט זיך נאָך עד־היום — אַז דער הונגעריגער מאָגען קאָן ניט זיין דער איינציגער מאַכער, אפילו ניט דער הויפּט־מאַכער פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. מען דאַרף ניט נאָר האָבען אַן אַפּעטיט צום עסען, נאָר אויך האָבען אַנ'אַפּעטיט צו אַ העכערען מענשליכען לעבען, אַ ברען צו פרייהייט און בילדונג, צו שעהנקייט און גערעכטיגקייט, אַ ברען, וואָס קאָן פאַר די גרויסע מאַסען בעפרידיגט ווערען נאָר דעמאָלט, ווען מען וועט אוועקשטעלען דאָס גאַנצע געזעלשאַפטליכע לעבען אויף אַ סאָציאַליסטישען יסוד. כדי אָבער ביי די גרויסע מאַסען זאָל זיך קאָנען פונאַנדערברענען דער נאַטירליכער חשק פון יעדען מענשען צו פרייהייט, בילדונג, שעהנקייט און גערעכטיגקייט, מוז פריהער פאַר אַלץ פערבעסערט ווערן דער עקאָנאָמישער צושטאַנד, עס דאַרפען אין זיי אויפגעוועקט ווערען נייע בעדערפנישען צו אַ גוטען בוך, אַ שעהן בילד, אַ פרייען טאָג, פערבראַכט אין דער פרייער נאַטור; עס מוז פריהער פאַר אַלץ דער מענש זיך אויסגלייכען אין דעם אַרבייטער, אויפהויבען זיין קאָפּ, פערלאַנגען וואָס איהם קומט, נעהמען פון דעם לעבען אין יעדער מינוט אַלץ, וואָס ער קאָן, און פערלאַנגען מעהר און נעהמען ווייטער און נאָך מעהר פערלאַנגען, ביז זיין בענקעניש נאָך אַ פרייען מענשליכען לעבען זאָל ווערען אַזוי שטאַרק, אַז זי זאָל אַנדערש ניט קאָנען בעפרידיגט ווערען, סיידען אין אַ סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט.

קוקט מען אָבער אַזוי אויף דעם סאָציאַליזם און אויף די קרעפטען, וואָס וועלען עס אויספיהרען אין לעבען, איז די אַרבייט צוליעב איהם קיין איין מינוט ניט אויף באָרג: אין יעדער רגע

צאָהלט מען במזומן. די פערבעסערונג פון דער עקאָנאָמישער לאַגע איז דאָך אודאי א „מזומן“, וואָס מען קאָן איהם אפילו ארויס־ וויזען אין צאָהלען פון די פערגרעסערטע שכירות, וועלכע די ארבייטער פון דער גאַנצער וועלט האָבען בעקומען, זינט עס האָט זיך אָנגעהויבען די סאָציאַליסטישע בעוועגונג; אין די צאָהלען פון די שעה׳ן, וואָס זיי דאַרפען ווענינער ארבייטען, כדי צו קאָנען לעבען; אין די גרויסע מאַסען פון די פּראָדוקטען און לעבענס־ גיטער, וואָס פאַלען ארויס אויף דעם חלק פון דעם ארבייטער וואו עס איז דאָ א שטאַרקע סאָציאַליסטישע בעוועגונג פון די ארבייטער־ מאַסען; אין די אלע פערבעסערונגען, וואָס די הערשענדע קלאַסען האָבען געמוזט איינפיהרען אין דער געזעלשאַפט, כדי ווי עס איז איינצושטילען דעם אלץ מעהר וואַקסענדען הונגער פון די מאַסען נאָך א נייעם לעבען. דאָס זיינען אלץ מזומנים, וועלכע דער סאָציאַליזם האָט אָנגעהויבען צו צאָהלען, ווי נאָר ער איז געוואָרען א שטאַרקע בעוועגונג, ווי נאָר צו זיין אידעאַל האָבען גענומען צושטעהן די גרויסע מאַסען.

דער סאָציאַליזם איז א סאָציאַלער אידעאַל, וואָס וויל אינ־ גאַנצען און אויף אייביג אויסהיילען די סאָציאַלע ליידען פון דער מענשהייט. דער טעריטאָריאַליזם איז א נאַציאָנאַלער אידעאַל, וואָס וויל אויסהיילען אינגאַנצען און אויף אייביג די נאַציאָנאַלע ליידען פון דעם אידישען פאָלק. ווי יעדער אידעאַל, לעבט ער אויך בארג נאָר אזוי לאַנג, ווי ער קאָן ניט בעפרוכטען די ארבייט פאַר דעם היינטיגען טאָג, קאָן זי ניט דורכווארימען און דורכלייכ־ טען מיט זיינע אייגענע שטראַהלען.

אויך דער טעריטאָריאַלזם האָט, ווי דער סאָציאַליזם, דורכ־ געמאכט אין „אויף־בארג־פעריאָדע“, וואָס איז צום אונגליק נאָך ניט אינגאַנצען פערשוואונדען. ווי די אלטע מארקסיסטען האָבען גע׳טענה׳ט, אז ביז צו דעם סאָציאַליזם קאָן די סאָציאַלע לאַגע פון דעם ארבייטער אין קיין פאַל ניט פערבעסערט ווערען, און אז די איינציגע ארבייט, וואָס מען קאָן טהאָן, איז פּראָפּאַגאַנדירען און אָרגאַניזירען די סאָציאַלע רעוואָלוציע, אזוי האָבען גע׳טענה׳ט און טענה׳ן נאָך א סך אידישע טעריטאָריאַליסטען, אז די נאַציאָ־ נאַלע לאַגע פון דעם אידישען פאָלק קאָן אין קיין פאַל ניט און

בשום אופן ניט פערבעסערט ווערען, ביז די אידען וועלען ניט האָ־
בען אן אייגענע היים, און די גאַנצע נאַציאָנאַלע ארבייט, וואָס
מען קאָן טהאָן אין די גלות־לענדער, איז מעהר נישט — די פּראָ־
פּאַגאַנדאַ און די אָרגאַניזאַציע פון דעם „יציאת מצרים". דאָס
איז דער ריינסטער „טעריטאָריאַליזם אויף באָרג", ווי דער סאָ־
ציאַליזם אויף באָרג, וואָס האָט געהערשט אין די מוחות פון אַלע
סאָציאַליסטישע טעאָרעטיקער.

אָבער ווי נאָר דער אידעאַל פון דעם נאַציאָנאַלען אויפגעווי־
גבאָרען ווערען אין אן אייגענעם לאַנד האָט גענומען שפּילען א
ראָליע אין דעם לעבען פון דעם אידישען פאָלק, ווי נאָר ער איז
אריין אין די הערצער פון די מאַסען, אזוי זענען אויסגעוואַקסען נייע
בעדערפנישען צו א געזונדען נאַציאָנאַלען לעבען אין גלות גופא —
אויף וויפיעל מען קאָן — און דער טעריטאָריאַליזם האָט גענומען
צאָהלען מיט מזומן: ער האָט אויפגעלעבט די פער'חלש'טע נאַ־
ציאָנאַלע כחות פון א טייל אידישער אינטעליגענץ און האָט דעם
טייל ווידער געבראַכט צו דעם פאָלק, ער האָט גענומען אויפוועקען
דעם מענשען אין דעם אידען און דעם אידען אין דעם מענשען —
דעם אידען, וואָס איז געווען אזוי פערהויקערט און צוטראָטען, אז
א פולע האָבען געמיינט, אז ער איז שוין עליו השלום, — ער האָט
בעשאַפען א ליטעראַטור, וואָס וועקט נייע נאַציאָנאַלע בעדערפ־
נישען, פרישט אָב די נאַציאָנאַלע שאַפונגס־קראַפט פון דעם אי־
דישען פאָלק און זאַמעלט אָן נייע לעבעדיגע כחות פאַר א נאָר־
מאַלען נאַציאָנאַלען לעבען אין אן אייגענער היים. דער טערי־
טאָריאַליזם, ד. ה. דער לאָגישער אויספיהר פון דעם אידישען נאַ־
ציאָנאַלען געדאַנק, האָט געבראַכט דערצו, אז דער איד זאָל שטאָל־
צער אויפהויבען דעם קאָפּ, האָט געשטאַרקט און שטאַרקט פון
טאָג צו טאָג אַלץ מעהר דעם ווילען פון דעם פאָלק צו א זעלבסט־
שטענדיגען פרייען לעבען, און שאַרפט פון טאָג צו טאָג אַלץ מעהר
דעם ווילען פון דעם פאָלק צו א זעלבסטשטענדיגען פרייען לעבען,
און מעהר נאַציאָנאַלע רייכקייטען אין דער ליטעראַטור
און אין דער קונסט. ער האָט שוין כמעט צונויפגעבראַכט
אינאיינעם די אידען פון דער גאַנצער וועלט און אוועק־
געשטעלט פאַר זיי די אויפגאַבע, שטענדיג צו האָבען

אין זינען די אינטערעסען פון זייער אַלעמעס פאָלק. און ער געהט שוין אַרוים מיט פאָדערונגען פון נאַציאָנאַלער און וואו מעגליך טעריטאָריאַלער אויטאָנאָמיע פאַר די אידען אין די גלות־לענדער גופא. און נאָך אַ סך, אַ סך „מזומנים" האָט אין זיך דער טערי־טאָריאַליזם, וועלכע ער קאָן געבען דעם אידישען פאָלק היינט, אויפ'ן שטעל, דאָרטען וואו אידען וואוינען, ניט וואַרטענדיג ביז דער מזל'דיגער שעה פון דעם „קבוץ־גליות", ניט וואַרטענדיג אפילו, ביז עס וועט פערענטפערט ווערען די האַרבע פראַגע פון דעם „ווען און וואו": די אָרגאַניזאַציע פון דער אידישער ערציהונג, די עקאָנאָמישע רעוואָלוציע אין דעם לעבען פון דעם אידישען פאָלק דורך ערד־אַרבייט, די צונויפבינדונג פון דער אידישער אינ־טעליגענץ מיט דעם אידישען פאָלק, — דאָס זיינען אַלץ אַזעלכע זאַכען, וואָס וועלען בלייבען שטיקער „מזומנים", אפילו ווען דאָס טעריטאָריאַליסטישע אידעאַל זאָל קיינמאָל ניט אויסגעפיהרט ווערען.

איך וויים גאַנץ גוט, אַז עס זענען פאַראַהן אַ סך מענשען, וואָס פערשטעהען נים, צו וואָס דאַרף מען אָט צו די מזומנים פון דער איצטיגער צייט אין גלות דעם טעריטאָריאַליסטישען ענד־ציעל, וואָס מוז נאָך, ווי יעדער ענד־ציעל, דערווייל בלייבען „אויף באַרג".

זיי טענה'ן ווי די ריינע טרייד־יוניאָניסטען אין דער סאָציאַ־ליסטישער אַרביים. „אויף וואָסער פייער דאַרף מען דעם סאָ־ציאַליסטישען ענד־ציעל", פרעגט זיך דער טרייד־יוניאָניסט, ביי וועמען דאָס וואָרט מזומן הייסט — פון האַנד אין מויל אַריין. דער טרייד־יוניאָניסט פערשטעהט ניט, אַז דער סאָציאַליזם איז דער לאָגישער אויספיהר פון זיין אייגענער אַרבייט, אַז ווי שטאַרק ער זאָל נים פערבעסערען זיין מעמד אין דער איצטיגער צייט, וועט ער קאָנען אינגאַנצען פערענטפערען די סאָציאַלע פראַגע ערשט דורך די סאָציאַלע רעוואָלוציע, און אַז מען מוז האָבען דעם דאָ־זיגען געדאַנק אין זינען, כדי אַנדערש און טיעפער צו פיהרען די טרייד־יוניאָניסטישע אַרבייט גופא.

דער ניט־טעריטאָריאַליסטישער נאַציאָנאַליסט, ווי, למשל, פון די נאַציאָנאַל־געזאָנענע עלעמענטען פון דעם „בונד", פערשטעהט אויך ניט, אַז דער טעריטאָריאַליזם איז דער לאָגישער אויספיהר

פון זיין אייגענער ארבייט, אַז ווי שטאַרק עס זאָל ניט פערבעסערט ווערען דער נאַציאָנאַלער מעמד פון דעם אידישען פאָלק אין גלות, קאָן די אידישע נאַציאָנאַלע פראַגע אינגאַנצען פערענטפערט ווערען ערשט דעמאָלט, ווען מיר וועלען האָבען אַן אייגען היים פאַר דאָס גאַנצע אידישע פאָלק, און אַז מען מוז האָבען דעם דאָזיגען אידעאַל אין זינען, כדי אַנדערש און טיעפער צו פיהרען די נאַציאָנאַלע אַרבייט אין גלות גופא.

דער אַלטער סאָציאַליזם און דער אַלטער טעריטאָריאַליזם האָבען געלעבט און געוואָלט לעבען מעהר נישט ווי „אויף באָרג“, דורך דעם ריינעם „גלויבען“ אין דער צוקונפט. דער טרייד־יוניאָניזם און דער נאַציאָנאַלער „בונדיזם“ פאַלען אריין אין דעם אומגעקעהרטען פעהלער: אוים גלויבען אין דער צוקונפט! וואָס ניט מזומן על יד, איז ניט ווערטה קיין גראָשען.

דער נייער סאָציאַליזם און דער נייער טעריטאָריאַליזם ווייסען, אַז אידעאַלען פאַר די צוקונפט זענען דאָ, כדי צו בעפרוכטען מיט זיי די ארבייט פאַר דעם היינטיגען טאָג, און וואָס מעהר „מזומן“ זיי צאָהלען אונז היינט, אַלץ נעהנטער מאַכען זיי די צייט פאַר זייער אריינטרעטען אין לעבען, און אַז וואָס מעהר מיר גלויבען אין זיי, וואָס מעהר מיר אַרבייטען פאַר זייער אַריינטרעטען אין לעבען אין דער צוקונפט, אַלץ מעהר „מזומן“ קאָנען זיי אונז געבען היינט.